

Tikkie terug

Voetbalhistorie in de klas

Een simpel spelletje dat 150 jaar wereldgeschiedenis kan helpen ontsluiten. Dat is voetbal. In 2014 nam EuroClio het initiatief om samen met verschillende maatschappelijke organisaties te gaan werken aan een educatief programma waar voetbalhistorie centraal zou staan. De gedachte was om leerlingen, die geen interesse hebben in geschiedenis maar wel in voetbal, te motiveren voor het vak. Anno 2021 melden zich steeds meer docenten en andere organisaties met ideeën voor verdieping en vervolg. Hoe is het initiatief gegroeid, en welke onderwerpen uit de voetbalhistorie doen het goed in het onderwijs?

Jonathan Even-Zohar is historicus, EuroClio Ambassadeur en hoofdredacteur van *Football Makes History*.

Gijsbert Oonk is bijzondere leerstoelhouder van de *Jean Monnet Chair: Europe in Globalizing World. Migration, Citizenship and Identity* aan de Erasmus Universiteit.

Voetbal speelt een belangrijke rol in de vorming van een collectief geheugen, gevoed door persoonlijke herinneringen aan verhalen over iconische wedstrijden, toernooien, incidenten, helden. Ontroerende, prikkelende, nabije verhalen die – in een wijder perspectief geplaatst – de geschiedenis van Europa kunnen illustreren, op een andere manier dan de traditionele canon. Wedstrijden als die tijdens het ‘kerstbestand’ tussen de loopgraven van 1914, de mythe van de dodenwedstrijd in 1942, het WK van 1974 met de ‘broederstrijd’ tussen de BDR en de DDR tijdens de Koude Oorlog kunnen het uitgangspunt vormen voor lessen die leerlingen op een originele manier aan het denken zetten en bijdragen aan hun inlevingsvermogen en historisch besef. We ontwerpen motiverende lessen die kunnen worden ingezet in onderbouw en bovenbouw, als losse lessen bij specifieke momenten of als een thema.

Voorbij het spel

Een van de belangrijkste triggers om het project *Football Makes History* op te zetten was het gegeven dat zoveel mensen, en toch vooral mannen, rondlopen met een (mogelijk overdreven) interne databank aan voetbalfeitjes. Wellicht vergelijkbaar met muziek, is het spel voetbal voor velen

een vorm van levenskroniek. ‘In welke minuut scoorde Van Basten de winnende goal in de halve finale tegen Duitsland in 1988?’ Dat soort weetjes. Bij deze feitenkennis hoort echter ook dat mensen zich met voetbalteams op lokaal en landelijk niveau identificeren. En vanuit die identificatie worden al zo lang als het spelletje bestaat conflicten uitgespeeld. Landen die ooit met elkaar in oorlog waren, minderheden, klassenverschil en religie spelen hierbij een rol. Maar schuilt er in deze identificatie misschien ook een mogelijkheid voor het voeren van historische, reflectieve gesprekken? Op de website van *Football Makes History* kunnen docenten korte biografieën, beeldmateriaal en achtergrondverhalen vinden die vanuit de Europese en wereldgeschiedenis ingangen bieden om diverse conflicten te behandelen, zoals in Noord-Ierland, de Spaanse Burgeroorlog, en de beide wereldoorlogen.

Oorlog en herdenken

Een van de bijzondere ontwikkelingen van de laatste tijd is de interesse van voetbalclubs zelf in het verleden, met name in het oorlogsverleden. In Groot-Brittannië is er rond de eeuwherdenking van de Eerste Wereldoorlog veel werk verzet om verhalen te verzamelen van voetballers tijdens die oorlog.¹ In Duitsland is te zien hoe het nationaal voetbalmuseum aandacht vraagt voor voetballers die omkwamen in de concentratiekampen, maar ook voor voetballers die beulen van de Holocaust werden. In beide landen hebben verschillende clubs, dikwijls aangespoord door hun eigen fanclubs, ook historisch onderzoek laten doen. Ook in Nederland werken verschillende profclubs aan studie naar en herdenken van het verleden. Een bijzonder project in deze context is het Fancoachproject van de Anne Frank Stichting. Samen met Feyenoord en FC Utrecht werkt de stichting aan een methode om antisemitische spreekkoren te bestrijden. Hierbij ontmoeten fans die een stadionverbod hebben gekregen lokale Joden, die ook gepassioneerd fan zijn van de

Het vrouwenelftal van de gemeente Teruel in Aragón, Spanje, in de jaren dertig. Foto: DARA Archief van Aragón.

club, om vervolgens mede door hun ogen kennis te maken met de lokale historie van de Tweede Wereldoorlog. Op de website van *Football Makes History* kunnen docenten kennismaken met deze en meer projecten. Meerdere van de ontwikkelde lesplannen gaan dieper in op hoe de levens van individuele voetballers door de mangel van de Tweede Wereldoorlog gehaald zijn.² Docenten en leerlingen kunnen ook samenwerken met het initiatief *Voetbal Monument* om rondom 4 en 5 mei te zoeken naar voetballers die in de Tweede Wereldoorlog zijn omgekomen.³

Diversiteit en migratie

Begin 2020 lanceerde de KNVB zijn aanvalsplan *Ons voetbal is van iedereen. Samen zetten we racisme en discriminatie buitenspel*. Maar is voetbal echt van iedereen en is iedereen even welkom bij voetbal? De directe aanleiding voor dat plan was een racistisch incident bij een wedstrijd tussen FC Den Bosch en Excelsior in november 2019. Tijdens het spel werd voetballer Mendes Moreira door een groep aanhangers van de thuisclub herhaaldelijk racistisch uitgescholden. Dit incident heeft tot veel commotie geleid. Aanvoerder van het Nederlands elftal Georginio Wijnaldum sprak zijn walging uit, evenals verschillende politici. Er kwam meer aandacht in de media voor racisme in het voetbal. Vanuit de motivatie om het bewustzijn over diversiteit in Europa te vergroten, is er de laatste tijd meer aandacht gekomen voor vergeten spelers van kleur. Deze pioniers worden nu 'ontdekt' en daar ligt een schone taak voor fans van lokale clubs. Op *Football Makes History* is getracht deze spelers niet alleen te 'ontdekken', maar ook te contextualiseren. Met dank aan Stichting Willem II hebben we bijvoorbeeld het verhaal van Constant Cremer gepubliceerd. Hij was een van de eerste zwarte spelers in Nederland, die rond 1900 vanuit Congo kwam en na enkele jaren in toenmalig Nederlands-Indië zijn leven vervolgde.

Emancipatie

De laatste tijd hebben we de opmars van het vrouwenvoetbal gezien. Ook deze ontwikkeling kent een geschiedenis die leerlingen aan het denken zou kunnen zetten. Het vrouwenvoetbal is niet lang na de opkomst van het mannenvoetbal ontstaan, maar kent een geschiedenis van repressie en strijd om emancipatie. Vanuit het groeiende bewustzijn van dit verleden, maar ook deels aangewakkerd door de groei van het vrouwenvoetbal vandaag, zijn historici verder gaan zoeken naar 'pioniers'. Vanuit de sportjournalistieke redacties (*Andere Tijden Sport*, *Sportgeschiedenis.nl*) en geschiedenisafdelingen bij universiteiten en diverse podcasts ontstaat meer historische kennis. Meer kan gedaan worden om op basis van deze levensverhalen van vaak vergeten vrouwen en hun teams lesmateriaal te ontwikkelen en te gebruiken.

Op *Football Makes History* zijn korte biografieën beschikbaar gemaakt van toonaangevende vrouwen die in de twintigste eeuw gevoetbald hebben. Met name de Britse en Franse vrouwen die in de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw speelden hebben fascinerende levensverhalen.

Zo zijn er allerlei aanknopingspunten te vinden in de voetbalgeschiedenis die de lessen nog interessanter kunnen maken. ■

- 1 www.footballandthefirstworldwar.org.
- 2 www.historiana.eu.
- 3 www.voetbalmonument.nl.

Links: Marco van Basten scoort in de halve finale tegen West-Duitsland, tijdens het EK in 1988. Foto: Rob Bogaerts, Nationaal Archief. Onder: Standbeeld in Liverpool over het kerstbestand tijdens de Eerste Wereldoorlog. Foto: John B. Hewitt/ Shutterstock.com.

Meedoen?

Football Makes History is mogelijk gemaakt door een subsidie van Erasmus+ (2019-2021). In dit project werken EuroClio, de Anne Frank Stichting, Eintracht Frankfurt, het Fare Network en de Roemeense voetbalbond samen. Vele lesplannen staan gratis ter beschikking op het online leerplatform van EuroClio (Historiana.eu) en in heel Europa zijn duizenden contacten aangelegd.

Er zit veel potentie voor Europese samenwerking op dit thema, met docenten, met leerlingen, met clubs en met bonden. Als platform wil *Football Makes History* verdere stappen zetten. Doe je mee? Volg ons project en neem contact op! Voor de tweede helft van 2021 zijn we benieuwd welk onderwerp jij in de klas zou willen behandelen via de lens van het voetbal, en of je daarbij geholpen kunt worden door ons team. Kijk op www.footballmakeshistory.eu.